

भाग ५

श्री ५ को सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय

सूचना

मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्च आयुक्त र श्री ५ को सरकार बीच नेपालमा कार्यालय स्थापना गर्ने सम्बन्धमा सम्वत् २०६१ साल चैत्र २८ गते तदनुसार अप्रिल १०, २००५ का दिन सम्पन्न सम्झौता (Agreement Between the United Nations High Commissioner for Human Rights and the Government of the Kingdom of Nepal Concerning the Establishment of an Office in Nepal) को अंग्रेजी भाषाको प्रामाणिक प्रति तथा सोको नेपाली अनुवाद नेपाल सन्धि ऐन, २०४७ को दफा १२ को प्रयोजनका लागि प्रकाशन गरिएको छ।

Agreement Between the United Nations High Commissioner for Human Rights and the Government of the Kingdom of Nepal Concerning the Establishment of an Office in Nepal

The United Nations High Commissioner for Human Rights (hereinafter: the "OHCHR" or the "High Commissioner") and the Government of the Kingdom of Nepal (hereinafter "His Majesty's Government"),

Reaffirming the purposes and principles of the Charter of the United Nations, in particular international cooperation in promoting and encouraging respect for human rights,

Recognizing the importance of observing the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and other international human rights instruments,

Considering the commitment undertaken by the Kingdom of Nepal, in signing and ratifying international human rights treaties, in extending invitations to the mechanisms of the Commission on Human Rights, and in implementing the recommendations made to it by the treaty bodies and special mechanisms of the Commission on Human Rights,

Considering also the reaffirmation of these commitments by the His Majesty's Government in its declaration of 26 March 2004 entitled 'His Majesty's Government's Commitment on the Implementation of Human Rights and International Humanitarian Law',

Bearing in mind the interest of His Majesty's Government to establish an OHCHR Office in Nepal, with a mandate to assist the Nepalese authorities in formulating and implementing policies and programmes for the promotion and protection of human rights, and to monitor developments in the country's human rights situation, including the observance of international humanitarian law, and submit to the High Commissioner and, through her, to the Commission on Human Rights and the General Assembly, analytic reports on the human rights situation in Nepal, including the observance of international humanitarian law, and an overview of activities carried out by the OHCHR in Nepal,

Bearing in mind the mandate conferred on the High Commissioner by the General Assembly of the United Nations in its resolution 48/141 of 20 December 1993, in promoting and protecting human rights,

Noting the Memorandum of Understanding between the United Nations High Commissioner for Human Rights and His Majesty's Government of Nepal concerning technical assistance to the National Human Rights Commission of Nepal signed on 13 December 2004,

Considering that the Office contemplated in this Agreement would have significant potential in promoting and protecting fundamental human rights, as well as facilitating the implementation of human rights commitments undertaken by His Majesty's Government, including those contained in the international human rights treaties signed and ratified by Nepal,

Have agreed as follows:

Article I. Definitions

1. For the purposes of the present Agreement, the following definitions shall apply:

(a) "Office" means the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights in Kathmandu, and any other sub-offices which may be established in Nepal, in consultation with His Majesty's Government;

(b) "His Majesty's Government" means the Government of the Kingdom of Nepal;

(c) "Convention" means the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations, adopted by the General Assembly of the United Nations on 13 February 1946 and to which Nepal is party since 28 September 1965;

(d) "Parties" means the United Nations and the Government of the Kingdom of Nepal;

(e) "Head of the Office" means the United Nations official in charge of directing and supervising, on behalf and under the authority of the High Commissioner, the activities of the Office;

(f) "Officials of the Office" means the Head of the Office and all members of its staff, employed under the Staff Regulations and Rules of the United Nations, with the exception of persons who are recruited locally and are assigned to hourly rates, as provided for in United Nations General Assembly resolution 76 (I) of 7 December 1946;

(g) "Experts on missions" means individuals, other than officials of the United Nations, performing missions for OHCHR within the scope of article VI of the Convention;

Article II. Purpose and territorial scope of the Agreement

The purpose of this Agreement is to establish the Office of the High Commissioner in Nepal, regulate the status of the Office and its personnel, and facilitate its activities in cooperation with the His Majesty's Government.

Article III. Application of the Convention

The Convention shall be applicable to the Office, its property, funds and assets and to its officials and experts on missions in Nepal.

Article IV. Mandate, general objectives and standards for operation of the Office

1. In accordance with its mandate set out in General Assembly Resolution 48/141 of 20 December 1993 and this Agreement, the Office shall monitor the observance of human rights and international humanitarian law, bearing in mind the climate of violence and the internal armed conflict in the country, with a view to advising the

authorities of Nepal on the formulation and implementation of policies, programmes and measures for the promotion and protection of human rights in Nepal, and the submission by the High Commissioner of analytic reports to the Commission on Human Rights, the General Assembly, and the Secretary-General. The Office shall provide advisory services and support in the areas of its competence to representatives of civil society, human rights non-governmental organizations and individuals.

2. The activities of the Office shall be guided by the following standards:

(a) All activities of the Office shall be aimed at fulfilling its mandate and achieving its objectives;

(b) The Office shall function, subject at all times to the provisions of the present Agreement, as a centre for consultations and dialogue, promoting a climate of trust in all sectors involved in and concerned by human rights issues and maintaining contact and coordination with the national Government;

(c) The Office shall act with discretion and shall be guided, in its relations with all sectors involved in the areas of its competence, by the principles of the United Nations, including impartiality, independence, objectivity and transparency.

Article V. Functions of the Office

1. The Office shall have the following functions, as prescribed by its mandate, which shall be exercised under the authority of the High Commissioner:

(a) Monitor the situation of human rights and observance of international humanitarian law, bearing in mind the climate of violence and the internal armed conflict in the country, including investigation and verification through the deployment of international human rights officers throughout the country as required;

(b) Engage all relevant actors, including non-state actors, for the purpose of ensuring the observance of relevant international human rights and humanitarian law,

(c) Inform the competent authorities on human rights violations and other abuses in cases where it believes that domestic legal procedures applied by the competent national authorities are not consistent with those set forth in international instruments, and/or in cases where no or insufficient action has been taken and formulate recommendations with a view to possible preventive or remedial action by national authorities where the Office deems that the circumstances so require. To this end, the Office shall receive any information from any source, be it particular, private, public or official on these matters, which it could find relevant; the identity of the authors of the information may be kept confidential. The Office may also recommend and promote measures to protect the authors of the information it receives, the victims and witnesses to the facts alleged therein. The Office shall counsel and encourage persons submitting information to it to bring any charges before the competent authorities as expeditiously as possible;

(d) Without prejudice to the autonomy of the Office to establish such contacts as it considers necessary to carry out its activities, the Office shall maintain constant communication with all competent government agencies, both civil and

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएको मात्र लागु हुनेछ।

military, and with civil society organizations for the promotion and defence of human rights, with a view to observing and ensuring the independent and impartial follow-up of the human rights situation, taking into account the national context. To that end, the Office shall agree with His Majesty's Government and with the competent State entities on the design and implementation of permanent mechanisms for communication, consultation and dialogue with the above-mentioned sectors.

(e) Advise the executive branch on the overall definition and in particular the implementation of human rights policies. Advice will also be provided to the legislative and judicial branches of His Majesty's Government with a view to ensuring that all human rights legislation and judicial decisions are consistent with the relevant international instruments and commitments;

(f) Advise representatives of civil society and individuals on all matters related to the promotion and protection of human rights, including the use of national and international protection mechanisms;

(g) Advise and assist the National Human Rights Commission in the discharge of its statutory mandate, including promotion, protection and reporting, as per the Human Rights Act of 1997 and His Majesty's Human Rights Commitment of 26 March 2004,

(h) Advise State and non-governmental entities on human rights education programmes and appropriate professional training programmes;

(i) Advise the United Nations Resident Coordinator and the Country Team on human rights protection and capacity-building in support of the peace process and development programming and coordinate human rights promotion and protection activities of the United Nations Country Team in Nepal;

(j) Ensure that the recommendations and decisions of the human rights bodies of the United Nations and other international organizations are taken into account by those government entities which have authority and responsibilities in that area, and advise them on the adoption of specific measures for their implementation;

2. The Office shall inform His Majesty's Government regularly of any concerns and assessments it has with regard to issues covered by its mandate with a view to encouraging dialogue on those issues and eliciting His Majesty's Government's views on them. The Office shall issue public reports and statements as and when determined by the High Commissioner for Human Rights.

3. The Office shall report to the High Commissioner on the activities it carries out pursuant to its mandate and functions, any conditions which have facilitated or impeded its work, commitments and subsequent measures undertaken by His Majesty's Government and recommendations on future actions.

4. The High Commissioner shall submit detailed and analytic public reports to the Commission on Human Rights of the United Nations as well as to the Secretary-General and the General Assembly, on the observance of human rights and international humanitarian law in Nepal, as well as an overview of activities carried out by the OHCHR in Nepal. It shall also make such comments and recommendations as it deems appropriate. For the purposes of implementing their respective mandates, the High Commissioner shall make the relevant information

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

gathered by the Office available to the monitoring bodies for those human rights treaties to which Nepal is a party and to other United Nations human rights mechanisms and programmes.

The conclusions of the Office shall be based on an analysis and evaluation of elements concerning the facts and responsibility. Those conclusions and its recommendations shall be the results of the observation prescribed by its mandate and shall be aimed at encouraging the relevant actors to act in conformity with international human rights instruments and international obligations, including both human rights and humanitarian law. The High Commissioner shall share the report with His Majesty's Government for informative purposes, prior to its submission to the Commission on Human Rights.

5. His Majesty's Government may give its opinion of the reports of the High Commissioner referred to in the preceding paragraph, making any observations it deems appropriate on its content, which the High Commissioner will transmit to the Commission on Human Rights.

6. His Majesty's Government shall make every effort to ensure that government institutions, including the National Human Rights Commission, receiving cooperation and advisory services from the Office are provided with sufficient resources to implement their mandate and the recommendations formulated by the Office. In this respect, the independence and integrity of the National Human Rights Commission will be safeguarded, in conformity with the Paris Principles adopted by the General Assembly in 1993.

7. His Majesty's Government shall make every effort to disseminate the Office's mandate and its statements and reports to all its officials, including the security forces, with a view to promoting cooperation by State authorities and institutions and to effectively contributing to the full implementation of the Office's mandate.

8. His Majesty's Government shall make every effort to respond to inquiries by the Office, and take prompt remedial action to ensure compliance with Nepal's international human rights and humanitarian law obligations.

Article VI. Status of the Office

1. The headquarters of the Office shall be located in Kathmandu, with Sub-offices to be established in other locations in Nepal. The size of the Office and its staffing levels, in terms of international and national staff, shall be at the discretion of the High Commissioner for Human Rights, bearing in mind the views of His Majesty's Government.

2. The Office, its property, funds and assets wherever located and by whomever held, shall enjoy immunity from every form of legal process, except insofar as in any particular case, the Secretary-General of the United Nations has expressly waived its immunity. It is understood, however, that no waiver of immunity shall extend to any measure of execution.

3. The premises of the Office shall be inviolable. The property, funds and assets of the Office, wherever located and by whomever held, shall be immune from search, requisition, confiscation, expropriation and any other form of interference, whether by executive, administrative, judicial or legislative action.

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१८७०

4. The archives of the Office, and in general all documents belonging to or held by it, shall be inviolable.
5. The appropriate authorities shall not enter the Office premises, except with the express consent of the Head of the Office and under conditions agreed to by him or her.

Article VII. Funds, assets and other property

1. Without being restricted by financial controls, regulations or moratoria of any kind, the Office:
  - (a) May hold and use funds or negotiable instruments of any kind and maintain and operate accounts in any currency and convert any currency held by it into any other currency;
  - (b) Shall be free to transfer its funds or currency from one country to the other or within Nepal to other organizations or agencies of the United Nations system;
  - (c) Shall enjoy the most favourable, legally available rate of exchange for its financial transactions.

Article VIII. Exemption from taxation

1. The Office, its funds, assets, income and other property shall:
  - (a) Be exempt from all direct taxes. It is understood, however, that the Office will not claim exemption from taxes which are, in fact, charges for public utility services;
  - (b) Be exempt from customs duties and prohibitions and restrictions on articles imported or exported by the Office for its official use. It is understood, however, that articles imported under such exemptions will not be sold in Nepal except under conditions agreed upon with His Majesty's Government;
  - (c) Be exempt from customs duties and prohibitions and restrictions on imports and exports in respect of its publications.

Article IX. Communications

1. The Office shall enjoy, in respect of its official communications, communications facilities not less favourable than those accorded by His Majesty's Government to any diplomatic mission or other intergovernmental organization in matters of establishment and operation, priorities, charges on mail, cables, telegrams, radiograms, telephotos, telephone and other communications, as well as rates for information to the press and radio.
2. No official correspondence or other communication of the Office shall be subject to censorship. Such immunity shall extend to printed matters, photographic and electronic data communications and other forms of communications as may be agreed upon between the Parties. The Office shall have the right to use codes and to dispatch and receive correspondence either by courier or in sealed bag pouches, all of which shall be inviolable and not subject to censorship.

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

Article X. Officials of the Office

1. Officials of the Office shall:

(a) Be immune from legal process in respect of words spoken or written and all acts performed by them in their official capacity. Such immunity shall continue to be accorded after termination of employment with the Office;

(b) Be immune from inspection and seizure of their baggage;

(c) Be exempt from taxation on the salaries and emoluments paid to them by the United Nations;

(d) Be exempt from national service obligation;

(e) Be exempt, together with their spouses and relatives dependent on them, from immigration restrictions and alien registration;

(f) Be accorded the same privileges in respect of exchange facilities as are accorded to officials of comparable ranks forming part of the diplomatic missions accredited to His Majesty's Government;

(g) Be given together with their spouses and relatives dependent on them and other members of their household, the same repatriation facilities in time of international crisis as diplomatic envoys;

(h) Have the right to import free of duty their furniture, personal effects and all household appliances, at the time of first taking up their post in Nepal.

2. Officials of the Office, except for those who are Nepalese nationals or permanent residents shall also be entitled to:

(a) Import free of custom and excise duties limited quantities of certain articles intended for personal use or consumption and not for gift or sale;

(b) Import or acquire in Nepal a motor vehicle free of customs and excise duties, including value-added tax, in accordance with existing regulations of Nepal applicable to members of diplomatic missions of comparable ranks.

3. In addition to the privileges and immunities specified above, the Head of the Office, if he or she is not of Nepalese nationality, shall be accorded in respect of himself or herself, his or her spouse and minor children, the privileges and immunities, exemptions and facilities normally accorded to Heads of international missions. The name of the Head of the Office shall be included in the diplomatic list by the Ministry of Foreign Affairs of Nepal.

Article XI. Experts on missions

1. Representatives of OHCHR on temporary mission to Nepal and other persons on business of the Office shall be granted the privileges, immunities and facilities specified in Article VI, Sections 22 and 23 and Article VII, Section 26, of the Convention.

Article XII. Personnel recruited locally and assigned to hourly rates

1. Personnel recruited in Nepal and assigned to hourly rates shall be accorded immunity from legal process in respect of words spoken or written and all acts performed by them in their official capacity.

Article XIII. Waiver of immunity

1. The privileges and immunities accorded under the present Agreement are granted in the interests of OHCHR, and not for the personal benefit of the persons concerned. The Secretary-General of the United Nations has the right and the duty to waive the immunity of any individual referred to Articles X, XI and XII in any case where, in his opinion, such immunity impedes the course of justice and can be waived without prejudice to the interests of OHCHR.
2. OHCHR shall cooperate at all times with the appropriate authorities to facilitate the proper administration of justice, secure the observance of police regulations and prevent the occurrence of any abuse in connection with the privileges, immunities and facilities accorded under this Agreement.

Article XIV. Freedom of movement and access to relevant information

1. The staff of the Office shall enjoy freedom of entry into, exit from, and movement throughout Nepal. His Majesty's Government shall facilitate freedom of movement in areas of restricted access in coordination with the competent authorities. Freedom of movement shall include the following prerogatives, exercised in accordance with the mandates of the Office:
  - (a) Access to all prisons, detention centres and places of interrogation, without prior notice. Officials of the Office shall have the option of meeting in private with any detained person or anyone held in those places, in accordance with the provisions of article V, paragraph 1 (a);
  - (b) Access to the central and local authorities of all sectors of His Majesty's Government, including the police and security forces as well as the National Human Rights Commission;
  - (c) Direct and unsupervised contacts with individuals, representatives of non-governmental sectors, private institutions, hospitals and medical centres, and the mass media;
  - (d) Access to such official documents and material as may be needed for the proper discharge of the activities of the Office, except for those documents containing privileged information, and as stipulated by the Constitution of the Kingdom of Nepal.

Article XV. Laissez-Passer

1. His Majesty's Government shall recognize and accept the United Nations laissez-passer issued to officials of the Office as a valid travel document equivalent to a passport.
2. In accordance with the provisions of Section 26 of the Convention, His Majesty's Government shall recognize and accept the United Nations certificates issued to persons travelling on business of OHCHR.

3. His Majesty's Government agrees to issue any required visas for such certificates or laissez-passer.

Article XVI. Flags, emblems and distinctive signs

1. The Office may fly or display the United Nations flag and/or emblems on its premises, official vehicles and in any other manner agreed upon by the Parties.

Article XVII. Identification

1. At the request of the Head of the Office, His Majesty's Government shall issue to the staff of the Office appropriate identity documents certifying that, as staff members of the Office, they enjoy privileges and immunities as well as freedom of movement and access to relevant information as required in the course of their duties.
2. Staff members of the Office shall show, but not surrender, their identity documents to any authorized Government official upon request.
3. Upon the termination of the functions of a staff member of the Office or upon his transfer, the Office shall ensure that his identity documents are promptly returned to His Majesty's Government.

Article XVIII. Government undertakings

1. His Majesty's Government shall provide to the Office and its staff throughout Nepal such security as is required and requested for the effective performance of their activities. To this end, the appropriate authorities shall ensure the security and protection of the Office and staff, and exercise diligence to ensure that the tranquillity of the Office is not disturbed by the unauthorized entry of persons or groups of persons from outside or by disturbances in its immediate vicinity.
2. His Majesty's Government undertakes to respect the status of the Office and its staff, and to ensure that anyone associated with the Office is not subjected in any way to abuses, threats, reprisals or legal prosecution by reason of their status.
3. In all those cases where this Agreement refers to the privileges, immunities and rights of the Office and its staff, as well as to the facilities that His Majesty's Government undertakes to grant, the Government shall ensure that the competent local authorities respect such privileges, immunities and rights and grant the facilities mentioned.
4. His Majesty's Government shall use all the official media to widely publicize this Agreement to the population in general and to the national and departmental civilian, military and police authorities in particular. It shall also inform the competent authorities of the recommendations made by the Office in order for domestic legal procedures applied by these authorities to be consistent with those set forth in international instruments.

Article XIX. Settlement of disputes

1. Any dispute between the Office and His Majesty's Government relating to the interpretation and application of the present Agreement or any other supplementary

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

agreement which is not settled by negotiation or other agreed mode of settlement shall be submitted to arbitration at the request of either Party. Each Party shall appoint one arbitrator, and the two arbitrators so appointed shall appoint a third, who shall be the chairman. If within thirty (30) days of the request for arbitration either Party has not appointed an arbitrator, or if within fifteen (15) days of the appointment of two arbitrators the third arbitrator has not been appointed, either Party may request the President of the International Court of Justice to appoint an arbitrator. The procedure for arbitration shall be fixed by the arbitrators, and the expenses of the arbitration shall be borne by the Parties as assessed by the arbitrators. The arbitral award shall contain a statement of the reasons on which it is based and shall be accepted by the Parties as the final adjudication of the dispute.

Article XX. Liaison with the Government

His Majesty's Government shall designate a high-level liaison entity with decision-making capacity responsible for communications with the Office for all matters relating to the activities of the Office.

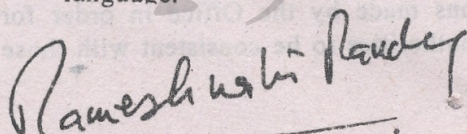
Article XXI. Supplementary agreements

The High Commissioner and His Majesty's Government may conclude agreements supplementary to this Agreement.

Article XXII. Final provisions

1. This Agreement shall apply provisionally from the date of its signature, and enter into force on the date that His Majesty's Government notifies the United Nations High Commissioner for Human Rights on the fulfilment of its internal procedures to that effect. It supersedes and annuls the Memorandum of Understanding between the United Nations High Commissioner for Human Rights and His Majesty's Government of Nepal concerning technical assistance to the National Human Rights Commission of Nepal signed on 13 December 2004,
2. This Agreement shall be for two years. The Parties may extend its validity for two-year periods through the exchange of written communications expressing their desire to that effect. Such communications shall be sent no later than 90 days prior to the end of the two-year period referred to in this paragraph.
3. The present agreement shall cease to be in force six months after either of the Parties has notified the other of its decision to terminate the Agreement, except as regards the normal cessation of the Office activities in the country and the disposal of its properties and assets.

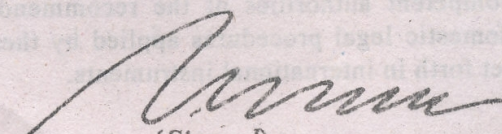
Done at Geneva, on _____ 2005, in two original copies in the English language.

(Signed)

Minister of Foreign Affairs
Kingdom of Nepal

Kathmandu

10/04/05

(Signed)

United Nations High
Commissioner for Human Rights

Geneva

आधिकारिकता मुद्रण किभाराबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

952

8/04/05

मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्च आयुक्त र नेपाल अधिराज्यको सरकार
बीच नेपालमा कार्यालय स्थापना गर्ने सम्बन्धमा सम्पन्न सम्झौता

मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्च आयुक्त (यसपछि "आयोग" वा "उच्च आयुक्त"
भनिएको) र नेपाल अधिराज्यको सरकार (यसपछि "श्री ५ को सरकार" भनिएको);

संयुक्त राष्ट्र संघको वडापत्रका सिद्धान्त तथा उद्देश्यहरु खासगरी मानव अधिकारको प्रवर्द्धन गर्ने
तथा सोप्रतिको सम्मान बढाउने कार्यमा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग पुनः पुष्टि गर्दै;

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र, नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय
प्रतिज्ञापत्र, आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिज्ञापत्र तथा मानव
अधिकार सम्बन्धी अन्य अन्तर्राष्ट्रिय लिखतहरुको पालनाको महत्वलाई स्वीकार गर्दै;

मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिहरुको हस्ताक्षर तथा अनुमोदन गर्दा, मानव अधिकार
आयोगका संयन्त्रहरु समक्ष आमन्त्रण गर्दा तथा सन्धिबाट स्थापित निकायहरु र मानव अधिकार
सम्बन्धी आयोगका विशेष संयन्त्रद्वारा दिईएका सुझावहरुको कार्यान्वयन गर्दा नेपाल अधिराज्यले
व्यक्त गरेको प्रतिवद्धतालाई विचार गर्दै;

श्री ५ को सरकारद्वारा २६ मार्च २००५ तदनुसार चैत्र १३, २०६० मा घोषित "मानव अधिकार
तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानूनको कार्यान्वयनमा श्री ५ को सरकारको प्रतिवद्धता" मा श्री ५ को
सरकारले व्यक्त गरेका यी प्रतिवद्धताहरुलाई समेत विचार गर्दै;

मानव अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि नीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने
कार्यमा नेपाली अधिकारीहरुलाई सहयोग गर्ने तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानूनको पालना भए
नभएको लगायत देशमा मानव अधिकार स्थितिको अनुगमन गर्ने एवं उच्च आयुक्त र उच्च आयुक्त

मार्फत मानव अधिकार आयोग र महासभालाई अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानूनको पालना भए नभएको र नेपालमा आयोगले गरेका गतिविधिहरूको समीक्षा लगायत नेपालमा मानव अधिकारको स्थिति सम्बन्धी विश्लेषणात्मक प्रतिवेदन पेश गर्ने अधिकार प्राप्त आयोगको कार्यालय नेपालमा स्थापना गर्ने श्री ५ को सरकारको चाहनालाई मध्यनजर राख्दै;

संयुक्त राष्ट्र संघको महासभाले २० डिसेम्बर १९९३ तदनुसार पौष ५, २०५० को प्रस्ताव नं. ४८।१४१ द्वारा मानव अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि उच्च आयुक्तलाई दिएको कार्यदिशालाई मध्यनजर राख्दै;

मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्च आयुक्त र श्री ५ को सरकार, नेपाल बीच नेपाल राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा १३ डिसेम्बर २००४ तदनुसार मंसिर २८, २०६१ मा सम्पन्न समझदारीपत्रलाई स्मरण गर्दै,

यस सम्झौता बमोजिम स्थापना गर्न लागिएको कार्यालय नेपालले हस्ताक्षर तथा अनुमोदन गरेका मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिहरूमा उल्लिखित प्रतिवद्धताहरू लगायत श्री ५ को सरकारले व्यक्त गरेका मानव अधिकार सम्बन्धी प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयनलाई सहज बनाउने एवं मौलिक मानव अधिकारहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण हुने कुरालाई मनन गर्दै;

देहाय बमोजिम सहमत भएका छन्:

धारा १ : परिभाषा

१. प्रस्तुत सम्झौताको प्रयोजनका लागि देहायका परिभाषाहरू लागू हुनेछन् :

(क) "कार्यालय" भन्नाले काठमाडौँस्थित मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्च आयुक्तको कार्यालय तथा श्री ५ को सरकारको परामर्शमा नेपालमा स्थापना गर्न सकिने अन्य कुनै पनि शाखा कार्यालयहरु सम्भन्नु पर्छ ।

(ख) "श्री ५ को सरकार" भन्नाले नेपाल अधिराज्यको सरकार सम्भन्नु पर्छ ।

(ग) "महासन्धि" भन्नाले १३ फेब्रुअरी १९४६ तदनुसार फागुन २, २००२ मा संयुक्त राष्ट्र संघको महासभाद्वारा ग्रहण गरिएको र २८ सेप्टेम्बर १९६५ तदनुसार असोज १२, २०२२ देखि नेपाल पक्ष भएको संयुक्त राष्ट्र संघको विशेषाधिकार तथा उन्मुक्ति सम्बन्धी महासन्धि सम्भन्नु पर्छ ।

(घ) "पक्ष" भन्नाले संयुक्त राष्ट्र संघ र नेपाल अधिराज्यको सरकार सम्भन्नु पर्छ ।

(ङ) "कार्यालयका प्रमुख" भन्नाले उच्च आयुक्त अन्तर्गत रही र निजको तर्फबाट कार्यालयका गतिविधिहरु सञ्चालन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने संयुक्त राष्ट्र संघीय अधिकारी सम्भन्नु पर्छ ।

(च) "कार्यालयका पदाधिकारी" भन्नाले स्थानीयस्तरमा नियुक्त गरिएका र घण्टाको हिसावले काममा लगाईएका व्यक्तिहरु बाहेक ७ डिसेम्बर १९४६ तदनुसार मंसिर २२, २००३ को संयुक्त राष्ट्र संघ महासभाको प्रस्ताव नं. ७६ (१) मा व्यवस्था गरिए बमोजिम संयुक्त राष्ट्र संघको कर्मचारी नियमावली र नियमहरु अन्तर्गत नियुक्त गरिएका कार्यालयका प्रमुख तथा कर्मचारी सदस्यहरु सम्भन्नु पर्छ ।

(छ) "विशेष काम सम्बन्धी विशेषज्ञहरु" भन्नाले संयुक्त राष्ट्र संघीय अधिकारीहरु बाहेक महासन्धिको धारा ६ अन्तर्गत आयोगको उद्देश्यहरुका लागि विशेष काम गर्ने व्यक्तिहरु सम्झनु पर्छ ।

धारा २: सम्झौताको उद्देश्य तथा प्रादेशिक क्षेत्र

नेपालमा उच्च आयुक्तको कार्यालय स्थापना गर्ने, त्यसरी स्थापित कार्यालय एव कर्मचारीहरु सञ्चालन गर्ने र श्री ५ को सरकारको सहयोगमा कार्यालयका गरिविधिहरुलाई सहज बनाउने यो सम्झौताको उद्देश्य रहेको छ ।

धारा ३: महासन्धि लागू हुने

नेपाल स्थित कार्यालय, यसको सम्पत्ति, कोष तथा पदाधिकारी एवं विशेष काम सम्बन्धी विशेषज्ञहरुको हकमा यो महासन्धि लागू हुनेछ ।

धारा ४: कार्यदेश, साधारण उद्देश्य तथा कार्यालय सञ्चालनका मापदण्डहरु

१. डिसेम्बर २०, १९९३ मा पारित महासभाको प्रस्ताव नं. ४८।१४१ र यस सम्झौतामा उल्लेख गरिएको कार्यदेश अनुरूप कार्यालयले हिंसात्मक वातावरण र देशको आन्तरिक सशस्त्र द्वन्द्वलाई मध्यनजर राख्दै नेपालमा मानव अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि नीति, कार्यक्रम तथा उपायहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयनको सम्बन्धमा नेपालका अधिकारीहरुलाई सल्लाह प्रदान गर्ने उद्देश्यले मानव अधिकार तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानून पालना भए नभएको अनुगमन गर्ने र उच्च आयुक्तले मानव अधिकार आयोग, महासभा एवं महासचिवलाई सोको विश्लेषणात्मक प्रतिवेदनहरु पेश गर्नेछ । कार्यालयले

आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र रही नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरु, मानव अधिकार सम्बन्धी गैरसरकारी संस्था र व्यक्तिहरुलाई परामर्श सेवा र सहयोग उपलब्ध गराउनेछ ।

२. कार्यालयका गतिविधिहरु देहायका मापदण्डहरुद्वारा निर्देशित हुनेछन्:

- (क) कार्यालयका सबै गतिविधिहरु आफ्ना कार्यादेश एवं उद्देश्यहरु परिपूर्ति गर्नका लागि लक्षित हुनेछन्,
- (ख) यस सम्झौताका प्रावधानहरुको अधीनमा रही, कार्यालयले मानव अधिकारका विषयहरुसँग सम्बन्धित सबै क्षेत्रहरुमा विश्वासको वातावरण प्रवर्द्धन गर्ने तथा राष्ट्रिय सरकारसँग सम्पर्क र समन्वय कायम गर्ने सम्बन्धमा परामर्श तथा सम्बाद केन्द्रको रुपमा कार्य गर्नेछ,
- (ग) कार्यालयले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रका सबै क्षेत्रहरुमा निष्पक्षता, स्वतन्त्रता, वस्तुनिष्ठता र पारदर्शिता लगायत संयुक्त राष्ट्र संघका सिद्धान्तहरुद्वारा निर्देशित भई विवेकसंगत ढंगले सम्बन्ध स्थापित गर्नेछ ।

धारा ५ कार्यालयका कामहरु

१. आफ्नो कार्यादेशमा तोकिए बमोजिम कार्यालयले उच्च आयुक्तको अख्तियारीको मातहतमा रही देहायका कामहरु गर्नेछ :

- (क) देशको हिंसात्मक वातावरण तथा आन्तरिक सशस्त्र द्वन्दलाई ध्यानमा राख्दै अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार अधिकृतहरु आवश्यकता अनुसार अनुसन्धान तथा सत्य प्रमाणीकरणका लागि देशका विभिन्न भागमा पठाउने लगायत मानव अधिकारको स्थिति र अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानून पालना भए नभएको अनुगमन गर्ने,

- (ख) सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार तथा मानवीय कानूनको पालना सुनिश्चित गराउने उद्देश्यले गैरराज्य पक्ष लगायत सम्बद्ध सबै पक्षहरूलाई संलग्न गराउने,
- (ग) सम्बद्ध अख्तियार प्राप्त राष्ट्रिय अधिकारीहरूद्वारा लागू गरिएका घरेलु कानूनी कार्यविधिहरू अन्तर्राष्ट्रिय लिखतका प्रावधानहरूसँग अनुकूल नभएको लागेमा र / वा यसका लागि कुनै पनि उपयुक्त कदम नचालिएमा वा सो कदम अपर्याप्त भएको कार्यालयलाई लागेमा कार्यालयले अधिकार प्राप्त अधिकारीहरूलाई मानव अधिकार उल्लंघन तथा अन्य दुरुपयोग बारे जानकारी गराउने र आवश्यक देखेको ठाउँमा राष्ट्रिय अधिकारीहरूद्वारा निरोधक तथा उपचारात्मक काराबाही गर्नका लागि सिफारिसहरूको तर्जुमा गर्ने । यस उद्देश्यका लागि कार्यालयले कुनै पनि निजी, सार्वजनिक वा सरकारी श्रोत लगायत जुनसुकै श्रोतबाट आवश्यक जानकारी प्राप्त गर्न सक्नेछ । यसरी सूचना प्राप्त गर्दा सूचना दिने व्यक्तिको परिचय भने गोप्य राख्न सकिनेछ । कार्यालयले सूचना दिने व्यक्ति, सूचनासंग सम्बद्ध पीडित तथा त्यस्तो घटनाका प्रत्यक्षदर्शीहरूको संरक्षणका लागि आवश्यक उपायहरूको सिफारिस तथा प्रवर्द्धन गर्न सक्नेछ । कार्यालयले सूचना दिने व्यक्तिहरूलाई सकेसम्म चाँडो अख्तियार प्राप्त अधिकारी समक्ष सूचनाहरू ल्याउन सल्लाह तथा प्रोत्साहन दिनेछ,
- (घ) कार्यालयको स्वायत्ततामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी कार्यालयले आफ्ना गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने प्रयोजनका लागि आफूले आवश्यक ठानेका सम्पर्कहरू स्थापना गर्ने, कार्यालयले राष्ट्रिय सन्दर्भलाई विचार गरी मानव अधिकारको पालना गराउने एवं मानव अधिकार स्थितिको स्वतन्त्र तथा निष्पक्ष अनुगमन सुनिश्चित गराउने उद्देश्यले सबै अधिकार प्राप्त निजामती तथा सैनिक सरकारी निकायसँग र मानव अधिकारको प्रवर्द्धन

तथा रक्षाका लागि नागरिक समाजका संगठनहरूसँग निरन्तर सञ्चार सम्बन्ध कायम राख्नेछ । यस उद्देश्यका लागि कार्यालयले माथि उल्लेखित क्षेत्रहरूसँग सञ्चार, परामर्श र संवादका लागि स्थायी संयन्त्रहरूको डिजाइन तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी श्री ५ को सरकार र राज्यका अख्तियार प्राप्त निकायहरूसँग सहमति कायम राख्नेछ ।

(ड) मानव अधिकारको समग्र परिभाषा तथा विशेषतः मानव अधिकार सम्बन्धी नीतिहरूको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा कार्यकारी निकायलाई सल्लाह दिने । मानव अधिकार सम्बन्धी कानून तथा न्यायिक निर्णयहरू सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय लिखत एवं प्रतिवद्धताहरू अनुकूल भएको सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले सरकारका विधायिकी तथा न्यायिक निकायहरू समेतलाई सल्लाह उपलब्ध गराइनेछ ।

(च) नागरिक समाजका प्रतिनिधि र व्यक्तिहरूलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संरक्षण संयन्त्रहरूको प्रयोग लगायत मानव अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनसँग सम्बन्धित सबै विषयहरूमा सल्लाह दिने,

(छ) राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई मानव अधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा तत्सम्बन्धी प्रतिवेदन लेखनका विषय लगायत मानव अधिकार आयोग ऐन, २०५३ र २६ मार्च २००४ तदनुसार चैत्र १३, २०६० मा श्री ५ को सरकारले व्यक्त गरेको मानव अधिकार सम्बन्धी प्रतिवद्धता अनुसार आफ्ना कानूनी अधिकारहरूको प्रयोग गर्न सल्लाह र सहयोग उपलब्ध गराउने;

(ज) राज्य तथा गैर-सरकारी निकायहरूलाई मानव अधिकार शिक्षा कार्यक्रम तथा उपयुक्त व्यवसायिक तालीम कार्यक्रम सम्बन्धी सल्लाह दिने,

(भ) विकास कार्यक्रम र शान्ति प्रक्रियामा सहयोग पु-याउन संयुक्त राष्ट्र संघका आवासीय संयोजक र मुलुक विशेष टोलीलाई मानव अधिकार संरक्षण र क्षमता निर्माण बारे सल्लाह दिनुका साथै नेपालस्थित संयुक्त राष्ट्र संघीय मुलुक विशेष टोलीको मानव अधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धनसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरुको समन्वय गर्ने,

(ज) मानव अधिकारका क्षेत्रमा अख्तियारी र उत्तरदायित्व रहेका सरकारी निकायहरुले संयुक्त राष्ट्र संघका मानव अधिकार निकायहरु तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय संगठनहरुका सिफारिस र निर्णयहरुलाई दृष्टिगत गरेको कुरा सुनिश्चित गर्ने र त्यस्ता सिफारिस र निर्णयहरुको कार्यान्वयनका लागि विशेष उपायहरु अवलम्बन गर्न त्यस्ता सरकारी निकायहरुलाई सल्लाह दिने ।

२. कार्यालयको कार्यादेश भित्रका विषयहरुका सम्बन्धमा सम्बाद प्रवर्द्धन गर्ने र तत्सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारको धारणा प्राप्त गर्ने उद्देश्यले आफ्नो चासो र मूल्यांकनको जानकारी कार्यालयले श्री ५ को सरकारलाई नियमित रुपमा दिनेछ । मानव अधिकार उच्च आयुक्तले निर्धारण गरे अनुसार कार्यालयले सार्वजनिक प्रतिवेदन र वक्तव्यहरु जारी गर्नेछ ।

३. आफ्नो कार्यादेश र काम अनुसार आफूले गरेका कृयाकलापहरु, आफ्नो कामलाई सहज बनाएका वा काममा अवरोध पु-याएका अवस्थाहरु, श्री ५ को सरकारले गरेको प्रतिबद्धता र अवलम्बन गरेको उपायहरु तथा भावी काम कारबाहीहरु सम्बन्धी प्रतिवेदन कार्यालयले उच्च आयुक्त समक्ष पेश गर्नेछ ।

४. उच्च आयुक्तले नेपालमा मानव अधिकार तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानूनको पालना सम्बन्धी एवं कार्यालयले नेपालमा सञ्चालन गरेका कृयाकलापहरूको समीक्षा सम्बन्धी विस्तृत र विश्लेषणात्मक प्रतिवेदनहरू संयुक्त राष्ट्र संघीय मानव अधिकार आयोग, महासचिव तथा महासभा समक्ष पेश गर्नेछ। आयोगले उपयुक्त ठानेका प्रतिकृया र सिफारिसहरू पनि गर्नेछ। आ-आफ्ना कार्यादेश कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले उच्च आयुक्तले कार्यालयबाट संकलित सम्बद्ध जानकारीहरू नेपाल पक्ष भएका मानव अधिकार सम्बन्धी सन्धिहरूको सुपरीवेक्षण गर्ने निकायहरू र अन्य संयुक्त राष्ट्र संघीय संयन्त्र र कार्यक्रमहरूलाई उपलब्ध गराउनेछ।

कार्यालयका निष्कर्षहरू तथा उत्तरदायित्व सम्बन्धी पक्षहरूको विश्लेषण र मूल्याङ्कनमा आधारित हुनेछन्। त्यस्ता निष्कर्ष तथा सिफारिसहरू कार्यालयको कार्यादेश भित्र रही गरिएका अवलोकनका परिणामहरू हुनेछन् र यिनको उद्देश्य मानव अधिकार तथा मानवीय कानून लगायत मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय लिखतहरू एवं अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वहरू अनुसार कार्य गर्न सम्बन्धित पक्षहरूलाई प्रोत्साहन गर्नु हुनेछ। उच्च आयुक्तले उक्त प्रतिवेदन मानव अधिकार आयोगमा पेश गर्नु भन्दा अगाडि सूचना आदान प्रदान गर्ने प्रयोजनका लागि श्री ५ को सरकारलाई उपलब्ध गराउनेछ।

५. उपर्युक्त प्रकरणमा उल्लेख भए बमोजिमका प्रतिवेदनहरूका विषयवस्तुहरूका सम्बन्धमा आफूले उपयुक्त ठानेका टिकाटिप्पणीहरू गरी त्यस्ता प्रतिवेदनका सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले आफ्नो धारणा उच्च आयुक्तलाई उपलब्ध गराउन सक्नेछ र उच्च आयुक्तले त्यस्तो धारणा मानव अधिकार आयोगमा प्रेषित गर्नेछ।

६. राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग लगायतका सरकारी निकायहरूलाई कार्यालयबाट सहयोग तथा परामर्श सेवा प्राप्त गर्नको साथै तिनीहरूका कार्यादेश तथा कार्यालयले

तय गरेका सिफारिसहरु कार्यान्वयन गर्न पर्याप्त श्रोत उपलब्ध गराएको सुनिश्चित गर्न श्री ५ को सरकारले हरेक प्रकारको प्रयत्न गर्नेछ । यस सम्बन्धमा महासभाद्वारा सन् १९९३ मा पारित पेरिस सिद्धान्तहरु अनुकुल हुने गरी राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको स्वतन्त्रता र अखण्डता सुरक्षित राखिनेछ ।

७. श्री ५ को सरकारले आफ्ना अधिकारी र निकायहरुद्वारा सहयोगको प्रवर्द्धन गर्ने तथा कार्यालयको कार्यादेशको पूर्ण कार्यान्वयनमा प्रभावकारी ढंगले योगदान पु-याउने उद्देश्यले सुरक्षा फौज लगायत आफ्ना अधिकारीहरु बीच कार्यालयको कार्यादेश, वक्तव्य तथा प्रतिवेदनहरुको प्रचार प्रसार गर्न हरेक प्रकारको प्रयत्न गर्नेछ ।

८. कार्यालयद्वारा माग गरिएका जाँचबुझहरुको जवाफ दिन श्री ५ को सरकारले हरेक प्रकारको प्रयत्न गर्नुका साथै नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार तथा मानवीय कानून सम्बन्धी दायित्वहरुको पालना भएको सुनिश्चित गर्न तत्काल उपचारात्मक कारवाही गर्नेछ ।

धारा ६: कार्यालयको हैसियत

१. नेपालका अन्य स्थानमा स्थापित हुने शाखा कार्यालयका साथसाथै कार्यालयको मुख्यालय काठमाडौँमा रहनेछ । श्री ५ को सरकारको दृष्टिकोणलाई ध्यानमा राखी कार्यालयको आकार तथा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कर्मचारीको सन्दर्भमा यसका कर्मचारीका तहहरु मानव अधिकारका लागि उच्च आयुक्तको स्वविवेक बमोजिमको हुनेछ ।

२. संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवले कुनै खास अवस्थामा स्पष्ट रूपले उन्मुक्तिको परित्याग गरेकोमा बाहेक कार्यालय र यसको सम्पत्ति, कोष तथा जायजैथा जहाँसुकै र जोसुकैको

- अधीनमा रहेको भएपनि हरेक प्रकारको कानूनी कारवाहीबाट उन्मुक्त रहनेछन् । तर उन्मुक्तिको परित्याग कुनै कार्यान्वयन सम्बन्धी कारवाहीको हकमा विस्तार हुनेछैन ।
३. कार्यालयको परिसर अनतिक्रम्य हुनेछ । कार्यालयको सम्पत्ति, कोष तथा जायजेथा जहाँसुकै र जोसुकैको अधीनमा रहँको भए पनि कार्यकारी, प्रशासनिक, न्यायिक वा विधायिकी कारवाईबाट गरिने खानतलासी, अधिग्रहण, जफत, स्वामित्वहरण वा अन्य कुनै पनि किसिमको हस्तक्षेपबाट उन्मुक्त रहनेछन् ।
४. कार्यालयको अभिलेख तथा सामान्यतया कार्यालयमा भएका वा यसले जिम्मा लिएका सबै कागजातहरु अनतिक्रम्य हुनेछन् ।
५. कार्यालयका प्रमुखको स्पष्ट सहमति भएमा तथा निजले सहमति जनाएका शर्तहरु अन्तर्गत बाहेक सम्बद्ध अधिकारीहरु कार्यालयको परिसर भित्र प्रवेश गर्ने छैनन् ।

धारा ७: कोष, जायजेथा र अन्य सम्पत्ति

१. कुनै पनि किसिमको वित्तीय नियन्त्रण, नियम वा औपचारिक सहमतिबाट गरिएको स्थगनबाट नियन्त्रित नभई, कार्यालयले:
- (क) कुनै पनि किसिमको कोष वा विनिमय अधिकार पत्र आफूसँग राख्न र प्रयोग गर्न, कुनै पनि मुद्रामा खाता सञ्चालन गर्न तथा आफूसँग भएको मुद्रा अन्य मुद्रामा परिणत गर्न सक्नेछ,
- (ख) नेपाल भित्रै संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीका अन्य संगठन वा संस्थाहरुमा वा एक देशबाट अर्को देशमा आफ्नो कोष वा मुद्रा हस्तान्तरण गर्न स्वतन्त्र हुनेछ,

खण्ड ५५) संख्या २१ नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०६२।५।२०

(ग) यसको वित्तीय कारोबारका लागि सबैभन्दा अनुकूल कानून बमोजिम उपलब्ध विनिमय दरको उपभोग गर्नेछ ।

धारा ८: कर छुट

१. कार्यालय, यसको कोष, जायजेथा, आय र अन्य सम्पत्तिमा:

(क) सबै प्रत्यक्ष करहरूको छुट दिइनेछ । तर कार्यालयले सार्वजनिक सेवा सुविधा वापत लगाईएका शुल्कहरूको रुपमा रहेका करहरू छुटका लागि दावी नगर्ने कुरा बोध गरिएकोछ ।

(ख) कार्यालयको प्रयोगका लागि निकासी वा पैठारी गरेका सामानहरूमा लाग्ने बन्देज, प्रतिबन्ध र भन्सार महसुल छुट हुनेछ । तर कर छुट अन्तर्गत पैठारी गरिएका सामानहरू श्री ५ को सरकारको सहमतिमा निर्धारित शर्तहरू अन्तर्गत बाहेक नेपालमा बिक्री गर्न नपाइने कुरा पनि बोध गरिएको छ ।

(ग) यसका प्रकाशहरूको सम्बन्धमा निकासी र पैठारीमा लाग्ने भन्सार महसुल, प्रतिबन्ध र बन्देज छुट पाउनेछ ।

धारा ९ : सञ्चार

१. कार्यालय प्रयोजनका लागि सञ्चार उपकरण स्थापना गर्ने सम्बन्धमा डाँक, तार, टेलिग्राम, रेडियोग्राम, टेलिफोटो, टेलिफोन तथा अन्य सञ्चार उपकरणहरूको स्थापना एवं सञ्चालन, प्राथमिकता र सोमा लाग्ने शुल्क एवं प्रेस र रेडियोलाई सूचना उपलब्ध गराउने दरको सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले कुनै पनि कुटनीतिक नियोग वा अन्तरसरकारी संगठनलाई प्रदान गरेको भन्दा कम नहुने गरी कार्यालयले सञ्चार सुविधाहरू उपभोग गर्नेछ ।

२. कार्यालयको कुनै पनि पत्राचार वा अन्य सञ्चारमा पूर्व प्रतिबन्ध (censorship) लगाईने छैन । यस्तो उन्मुक्ति, मुद्रित सामग्री, फोटोग्राफिक तथा विद्युतीय तथ्याङ्क सञ्चार र पक्षहरु बीच सहमति भए बमोजिमका सञ्चारका अन्य स्वरुपहरुका हकमा समेत विस्तार हुनेछ । कार्यालयलाई संकेत चिन्हको प्रयोग गर्ने र कुरियर वा शिलवन्दी थैलीहरु मार्फत् चिठीपत्र पठाउने र प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ । यी सबै अनतिक्रम्य हुनुका साथै यिनीहरुमा पूर्व प्रतिबन्ध लगाइनेछैन ।

धारा १०. कार्यालयका पदाधिकारी

१. कार्यालयका पदाधिकारीहरुले/लाई :

- (क) आफ्नो पदीय हैसियतमा रही बोलेका वा लेखेका कुराहरु र गरेका सबै कामहरुका सम्बन्धमा कानूनी कारबाहीबाट उन्मुक्ति पाउनेछन् । त्यस्तो उन्मुक्ति कार्यालयको रोजगारी समाप्त भएपछि पनि उपलब्ध भई रहनेछ,
- (ख) आफ्ना फिटीगुण्टाको निरीक्षण तथा जफत हुनबाट उन्मुक्ति पाउनेछन्,
- (ग) संयुक्त राष्ट्र संघले उनीहरुलाई भुक्तानी गरेको तलब र पारिश्रमिकमा लाग्ने कर छुट पाउनेछन्,
- (घ) राष्ट्रिय सेवाको दायित्वबाट छुट पाउनेछन्,
- (ङ) पति वा पत्नी एवं उनीहरुमा आश्रित नातेदारहरुका हकमा समेत अध्यागमन बन्देजहरु तथा विदेशीको रुपमा दर्ता (alien registration) गर्ने कार्यबाट छुट पाउनेछन्,
- (च) श्री ५ को सरकारबाट आधिकारिक रुपमा मान्यता प्राप्त कूटनीतिक नियोगका समानस्तरका अधिकारीहरुलाई प्रदान गरिए सरहका सटही सुविधा सम्बन्धी विशेषाधिकार प्रदान गरिनेछ,

- (छ) पति वा पत्नी एवं उनीहरूमा आश्रित नातेदारहरू तथा परिवारका अन्य सदस्यहरूका हकमा समेत अन्तर्राष्ट्रिय संकटको बेलामा कूटनैतिक दूत वा प्रतिनिधिले पाए सरह स्वदेश फर्कने सुविधाहरू दिइनेछ,
- (ज) नेपालमा शुरुमा आफ्नो पदभार सम्हाल्दाका बखत फर्निचर, निजी मालसामान तथा सबै घरेलु उपकरणहरू विना महसुल पैठारी गर्ने अधिकार रहनेछ ।
२. नेपाली नागरिक वा नेपालमा स्थायी वसोवास भएका व्यक्तिहरू बाहेकका कार्यालयका पदाधिकारीहरूले देहायका अधिकारहरू समेत पाउनेछन् :
- (क) बिक्री वा उपहारका लागि नभई निजी प्रयोग वा उपभोगका लागि केही निश्चित सामानहरू सीमित मात्रामा भन्सार महसुल र अन्तःशुल्क विना पैठारी गर्न,
- (ख) कूटनैतिक नियोगका समानस्तरका सदस्यहरूका हकमा लागू हुने नेपालको प्रचलित कानून बमोजिम मूल्य अभिवृद्धि कर लगायत भन्सार महसुल र अन्तःशुल्क विना नेपालमा एउटा मोटरगाडी पैठारी गर्न वा प्राप्त गर्न ।
३. माथि उल्लेख गरिएका विशेषाधिकार तथा उन्मुक्तिहरूका अतिरिक्त कार्यालयका प्रमुख नेपाली नागरिक नभएको अवस्थामा निज आफैं र निजका श्रीमान वा श्रीमती तथा नाबालिग बालबालिकाहरूको सम्बन्धमा निजलाई सामान्यतया अन्तर्राष्ट्रिय नियोगका प्रमुखहरूलाई प्रदान गरिएका विशेषाधिकार, उन्मुक्ति, छुट तथा सुविधाहरू प्रदान गरिनेछ । नेपालको परराष्ट्र मन्त्रालयद्वारा कार्यालयका प्रमुखको नाम कूटनैतिक सूचीमा समावेश गरिनेछ ।

धारा ११: विशेष काम सम्बन्धी विशेषज्ञहरु

१. नेपालका लागि अस्थायी नियोगमा संलग्न आयोगका प्रतिनिधिहरु तथा कार्यालयको काममा खटिएका अन्य व्यक्तिलाई महासन्धिको धारा ६ को उपधारा २२ र २३ तथा धारा ७ को उपधारा २६ मा तोकिएका विशेषाधिकार, उन्मुक्ति तथा सुविधाहरु प्रदान गरिनेछ।

धारा १२: स्थानीयस्तरमा भर्ना गरिएका र घण्टाको हिसाबले काममा लगाइएका कर्मचारीहरु

१. नेपालमा भर्ना गरी घण्टाको हिसाबले काममा लगाइएका कर्मचारीहरुलाई आफ्नो पदीय हैसियतमा रही लेखेका वा बोलेका कुराहरु तथा सम्पादन गरेका सबै कामहरुको सम्बन्धमा कानूनी कारवाहीबाट उन्मुक्ति प्रदान गरिनेछ।

धारा १३: उन्मुक्तिको परित्याग

१. प्रस्तुत सम्झौता अन्तर्गत प्रदान गरिएका विशेषाधिकार तथा उन्मुक्तिहरु सम्बन्धित व्यक्तिको व्यक्तिगत फाइदाका लागि नभई आयोगको हितलाई ध्यानमा राखी प्रदान गरिएका छन्। संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवलाई धारा १०, ११ र १२ मा उल्लेखित कुनै पनि व्यक्तिको उन्मुक्तिले न्यायको मार्गमा अवरोध उत्पन्न गर्छ भन्ने लागेमा यस्तो उन्मुक्ति परित्याग गर्नु निजको कर्तव्य र अधिकार हुनेछ र यस्तो उन्मुक्ति आयोगको हितलाई असर नपर्ने गरी परित्याग गर्न सकिनेछ।

२. न्याय प्रशासनलाई सहज बनाउन, प्रहरी नियमहरुको पालना गराउन तथा यस सम्झौता अन्तर्गत प्रदान गरिएका विशेषाधिकार, उन्मुक्ति र सुविधाहरुको दुरुपयोग हुनबाट रोक्न आयोगले सदैव सम्बन्धित अधिकारीहरुलाई सहयोग गर्नेछ।

धारा १४: आवतजावत गर्ने तथा सम्बद्ध सूचनामा पहुँच राख्ने स्वतन्त्रता

१. कार्यालयका कर्मचारीहरूलाई नेपालभित्र प्रवेश गर्ने, बाहिर जाने र देशभित्रै आवतजावत गर्ने स्वतन्त्रता हुनेछ । श्री ५ को सरकारले अधिकार प्राप्त अधिकारीहरूसँगको समन्वयमा निषेधित क्षेत्रहरूमा आवतजावतको स्वतन्त्रतालाई सहज बनाउनेछ । कार्यालयको कार्यादेश बमोजिम प्रयोग गरिने आवतजावत गर्ने स्वतन्त्रतामा निम्न लिखित विशेषाधिकारहरू समेत समावेश हुनेछन्:

- (क) पूर्व सूचना विना नै सबै कारागार, बन्दीगृह एवं सोधपुछ स्थलहरूमा पहुँच । बन्दी बनाइएको वा त्यस्ता स्थानमा राखिएको कुनै पनि व्यक्तिलाई कार्यालयका पदाधिकारीहरूले धारा ५ को अनुच्छेद १ (क) बमोजिम एकलै भेट्न पाउनेछन् ।
- (ख) प्रहरी, सुरक्षा फौज तथा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग लगायत श्री ५ को सरकारका सबै क्षेत्रका केन्द्रीय र स्थानीय अधिकारीहरूमा पहुँच ।
- (ग) व्यक्ति, गैर सरकारी क्षेत्र, निजी संस्था, अस्पताल र चिकित्सा केन्द्रहरूका प्रतिनिधिहरू एवं आम सञ्चार माध्यमसँग प्रत्यक्ष तथा विना निगरानी सम्पर्क ।
- (घ) नेपाल अधिराज्यको संविधानले तोकेका र विशेषाधिकार प्राप्त सूचना संलग्न कागजातहरू बाहेकका कार्यालयका क्रियाकलापहरू सही ढंगले सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने सक्ने कागजात तथा सामग्रीमा पहुँच ।

धारा १५: लेसे पेसे (Laissez-Passer)

१. संयुक्त राष्ट्र संघबाट कार्यालयका पदाधिकारीहरूका नाममा जारी गरिएको लेसे पेसेलाई श्री ५ को सरकारले राहदानी सरह बैध यात्रा गर्ने कागजात (travel document) रूपमा मान्यता दिने र स्वीकार गर्नेछ ।

२. महासन्धिको धारा २६ मा गरिएको व्यवस्था बमोजिम श्री ५ को सरकारले आयोगको कामको सिलसिलामा यात्रा गर्ने व्यक्तिहरुको नाममा संयुक्त राष्ट्र संघले जारी गरेको प्रमाणपत्रहरुलाई मान्यता दिने र स्वीकार गर्नेछ ।

३. त्यस्ता प्रमाणपत्र वा लेसे पेसेमा आवश्यक प्रवेशाज्ञा जारी गर्ने श्री ५ को सरकार सहमत भएकोछ ।

धारा १६: भण्डा, प्रतीक र चिन्ह

१. कार्यालयले आफ्नो क्षेत्रमा, गाडीमा र पक्षहरु बीच सहमति भए बमोजिम अन्य कुनै पनि किसिमले संयुक्त राष्ट्र संघको भण्डा र/वा प्रतिक चिन्ह फहराउन वा प्रदर्शन गर्न सक्नेछ ।

धारा १७: परिचय

१. श्री ५ को सरकारले कार्यालयका प्रमुखको अनुरोधमा कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई कार्यालयका कर्मचारी सदस्यको रुपमा आफ्नो कामको सिलसिलामा आवश्यक सम्बन्धित जानकारी प्राप्त गर्ने तथा आवतजावत गर्ने स्वतन्त्रता, उन्मुक्ति तथा विशेषाधिकार पाएको प्रमाणित गर्ने उपयुक्त परिचयपत्रहरु जारी गर्नेछ ।

२. कार्यालयका कर्मचारी सदस्यहरुले कुनै पनि अधिकार प्राप्त सरकारी अधिकारीको अनुरोधमा आफ्नो परिचय पत्र देखाउनेछन् तर त्यस्तो परिचयपत्र सुम्पने छैनन् ।

३. कार्यालयका कर्मचारी सदस्यको कार्यकाल समाप्त भएपछि वा सरुवा भएपछि निजले आफ्नो परिचयपत्र श्री ५ को सरकारलाई अविलम्ब फिर्ता बुझाएको कार्यालयले सुनिश्चित गर्नेछ ।

धारा १८: सरकारले गर्नु पर्ने कामहरु

१. श्री ५ को सरकारले नेपाल अधिराज्य भर कार्यालय र यसका कर्मचारीहरुलाई आफ्ना गतिविधिहरु प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्न आवश्यक परी अनुरोध गरेको सुरक्षा उपलब्ध गराउनेछ । यसका लागि सम्बद्ध अधिकारीले कार्यालय र कर्मचारीको सुरक्षा र संरक्षण सुनिश्चित गर्नुका साथै बाहिरी व्यक्ति तथा समूहहरुको अनेधिकृता प्रवेशद्वारा वा कार्यालयको निकट आसपासमा भएको गडबडीले कार्यालयको शान्ति भंग नहोस् भन्ने कुराको सुनिश्चित गर्न प्रयत्नशील रहनेछ ।
२. श्री ५ को सरकारले कार्यालय र यसका कर्मचारीहरुको हैसियतको सम्मान गर्नुका साथै कार्यालयसँग सम्बन्धित कुनै पनि व्यक्तिलाई आफ्नो हैसियतको कारणले कुनै पनि दुर्व्यवहार, धम्की, प्रतिशोध वा कानून बमोजिम अभियोजन नगरिने, नदिइने वा नलिईने कुराको सुनिश्चित गर्नेछ ।
३. यो सम्झौतामा उल्लेख गरिएका कार्यालय तथा यसका कर्मचारीले पाउने विशेषाधिकार, उन्मुक्ति र अधिकारहरु एवं श्री ५ को सरकारले प्रदान गर्ने सुविधाहरुको सम्बन्धमा, अधिकार प्राप्त स्थानीय अधिकारीहरुद्वारा यस्ता विशेषाधिकार, उन्मुक्ति र अधिकारहरुको सम्मान र उल्लिखित सुविधाहरु प्रदान गरिने कुरा सरकारले सुनिश्चित गर्नेछ ।
४. श्री ५ को सरकारले सामान्यतया सर्वसाधारण जनतामा र खासगरी निजामती, सैनिक तथा प्रहरीतर्फका राष्ट्रिय तथा विभागीय अधिकारीहरुमा यो सम्झौताको व्यापक प्रचार प्रसार गर्न सबै औपचारिक सञ्चार माध्यमको उपयोग गर्नेछ । सरकारले अधिकार प्राप्त अधिकारीहरुले लागू गरेका घरेलु कानूनी कार्यविधिहरुलाई अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी दस्तावेजहरुसँग अनुकूल राख्नका लागि कार्यालयबाट दिईएका सिफारिसहरुको सम्बन्धमा पनि ती अधिकारीहरुलाई जानकारी गराउनेछ ।

धारा १९: विवादको समाधान

१. प्रस्तुत सम्झौता वा अन्य कुनै पूरक सम्झौताको व्याख्या र प्रयोगका सम्बन्धमा कार्यालय र श्री ५ को सरकारको बीच उत्पन्न कुनै पनि विवाद वार्ता वा मन्जुर गरिएका समाधानका अन्य कुनै पनि विधिद्वारा समाधान हुन नसके कुनै एक पक्षको अनुरोधमा मध्यस्थता समक्ष पेश गरिनेछ । प्रत्येक पक्षले एक मध्यस्थ नियुक्त गर्नेछन् र यसरी नियुक्त दुई मध्यस्थहरूले तेस्रो मध्यस्थको नियुक्ति गर्नेछन्, जो अध्यक्ष हुनेछ । मध्यस्थताका लागि अनुरोध गरिएको तीस (३०) दिनभित्रमा कुनै पनि पक्षले मध्यस्थको नियुक्ति नगरेमा वा दुईजना मध्यस्थहरू नियुक्ति भएको १५ (पन्ध्र) दिनभित्रमा तेस्रो मध्यस्थको नियुक्ति नभएमा कुनै एक पक्षले न्यायको अन्तर्राष्ट्रिय अदालतका अध्यक्षलाई मध्यस्थ नियुक्त गर्न अनुरोध गर्न सक्नेछ । मध्यस्थताको कार्यविधि मध्यस्थहरूले नै निर्धारण गर्नेछन् र यसमा हुन गएको खर्च मध्यस्थहरूले निर्धारण गरे बमोजिम दुबै पक्षले बेहोर्नु पर्नेछ । मध्यस्थ निर्णयमा आधार लिईएका कारणहरूको उल्लेख गरिनेछ र यसलाई विवादको अन्तिम न्यायिक निरोपणको रूपमा दुबै पक्षले स्वीकार गर्नेछन् ।

धारा २०: सरकारसँगको सम्पर्क

कार्यालयका क्रियाकलाप सम्बन्धी सबै कामको सञ्चार सम्बन्धका लागि उत्तरदायी हुने गरी श्री ५ को सरकारले निर्णय गर्ने अधिकार प्राप्त एक उच्चस्तरीय सम्पर्क निकाय तोक्नेछ ।

धारा २१: पूरक सम्झौताहरू

उच्च आयुक्त र श्री ५ को सरकारले यो सम्झौताको पूरक सम्झौताहरू पनि सम्पन्न गर्न सक्नेछन् ।

धारा २२: अन्तिम व्यवस्थाहरू

१. यो सम्झौता हस्ताक्षर भएको मितिदेखि अस्थायी रूपमा लागू भई श्री ५ को सरकारले मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्च आयुक्तलाई तत्सम्बन्धी आफ्ना आन्तरिक कार्यविधिहरू पूरा भएको जानकारी गराएको मितिदेखि पूर्ण रूपले लागू हुनेछ । यस

खण्ड ५५) संख्या २१ नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०६२।५।२०

सम्झौताले नेपाल राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा संयुक्त राष्ट्र संघीय मानव अधिकार उच्च आयुक्त र श्री ५ को सरकार, नेपाल बीच १३ डिसेम्बर २००४ तदनुसार मंसिर २८, २०६१ मा हस्ताक्षर सम्पन्न भएको समझदारीपत्रलाई प्रतिस्थापन तथा बदर गरेकोछ ।

२. यो सम्झौता दुई वर्षका लागि बहाल रहनेछ । दुबै पक्षले यसको समयावधि बढाउन इच्छा व्यक्त गरी लिखित सूचनाको आदान प्रदान गरेर यसको अवधि दुई वर्षका लागि बढाउन सक्नेछन् । यस्तो सूचना यस अनुच्छेदमा उल्लिखित दुई वर्षको अवधि समाप्त हुनुभन्दा अगावै ९० दिन भित्र पठाइनेछ ।
३. नेपालमा कार्यालयका गतिविधिहरूको नियमित अन्त्य र यसको सम्पत्ति तथा जायजेथा व्यवस्थापनको सम्बन्धमा बाहेक कुनै एक पक्षले सम्झौता अन्त्य गर्ने निर्णय गरेको सूचना अर्को पक्षलाई उपलब्ध गराएको मितिले ६ महिनापछि यो सम्झौता बहाल रहनेछैन ।

अंग्रेजी भाषाका दुई सक्कल प्रतिहरूमा सन् २००५ ..... तदनुसार ..... मा जेनेभामा सम्पन्न भयो ।

(हस्ताक्षरित)

(हस्ताक्षरित)

परराष्ट्र मन्त्री

मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्च आयुक्त

नेपाल अधिराज्य

जेनेभा

काठमाडौं

चैत्र २६, २०६१

चैत्र २८, २०६१

(८/०४/२००५)

(१०/०४/२००५)

आज्ञाले,
केदार पौडेल
सह-सचिव

(३८)

मुद्रण विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौंमा मुद्रित। मूल्य: रु. १५१-,
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।